

6. Руська Правда: Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій / [склав та підготував до друку проф. С. В. Юшков]. – К.: Вид-во Української академії наук, 1935 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/yushkov/ya.htm>.

7. Сенчук В. В. Досвід реєстрації нерухомого майна та прав на нього в Україні протягом Литовсько-польської доби [Текст] / В. В. Сенчук // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 3. – С. 42-48.

8. Сенчук В. В. Правове забезпечення реєстрації нерухомого майна та прав на нього в Україні: історико-правовий аналіз [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / В. В. Сенчук; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К., 2009. – 20 с.

9. Сокур Ю. В. Торгівля і підприємництво у Запорозькій Січі і гетьманській Україні [Текст] / Ю. В. Сокур // Право України. – 2004. – № 5. – С. 154-157.

10. Соловьев С. М. Об истории древней России [Текст] / С. М. Соловьев. – М.: Просвещение, 1993. – 544 с.

11. Статути Великого князівства Литовського [Текст]: У 3-х тт. – Т. III: Статут Великого князівства Литовського 1588 року: У 2-х кн. – Кн. 1 / [за ред. С. В. Ківалова, П. П. Музиченка, А. І. Панькова]. – Одеса: Юридична література, 2004. – 672 с.

12. Теличко М. В. Адміністративно-правова природа державної реєстрації прав на нерухоме майно [Текст] / М. В. Теличко // Митна справа. – 2013. – № 1 (85). – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 283-286.

13. Терлюк І. Я. Історія українського права від найдавніших часів до XVIII століття [Текст]: [навч. посіб.] / І. Я. Терлюк. – Львів: [Б.в.], 2003. – 156 с.

14. Юридична енциклопедія [Текст]: В 6-ти тт. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. – К.: Українська енциклопедія, 2002. – Т. 4: Н-П. – 720 с.

Ковальова Ю.О.

аспірант,

Науковий керівник: Герасименко Є.С.

кандидат юридичних наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАНЬ ДОЦІЛЬНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЗАСУДОВИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ

Україна на своєму шляху зближення з Європейським Союзом сьогодні потребує нових реформ, які активно обговорюються у суспільстві. Однією з нагальних тем є відновлення довіри до органів державної влади, побудови діалогу бізнесу та держави. З перших шпальт газет та журналів не сходять повідомлення про проведення податкової та судової реформ.

На сьогодні однією з причин неефективного функціонування судової системи в Україні є її надмірне завантаження справами. Хоча в усьому світі діють, та й в Україні де-юре передбачене існування альтернативних шляхів для судового розгляду спорів, однак фактично у нашій державі такі альтернативні, позасудові методи вирішення конфліктів практично не діють.

Тобто, де-факто для вирішення будь-яких розбіжностей сторони конфлікту звертаються до суду. Слід зазначити, що таким чином, по-перше, звужується значною мірою сама система способів захисту своїх прав та

законних інтересів приватними особами, а по-друге, через перевантаження судів судовими справами фактично знижується і ефективність та результативність розгляду таких справ, а отже і безпосередньо захисту порушених прав та свобод.

Особливо яскраво негативні наслідки від невикористання можливих альтернативних судовому розгляду способів вирішення конфліктів спостерігаються у податкових конфліктах.

Так, наприклад, як справедливо зазначав у своєму інтерв'ю газеті «Голос України» та журналу «Право України» Голова Верховного суду України Ярослав Романюк, держава повинна звільнити суди від виконання невластивих їм функцій, і що нині фіскальні органи замість того, щоб брати на себе відповідальність за ухвалення рішення зі справляння податку чи недоїмок з обов'язкових платежів, звертаються одразу до суду [1].

Слід звернути увагу, що законодавцем у Податковому кодексі України прописано процедуру адміністративного оскарження рішень контролюючих органів платниками податків та зазначено, що адміністративне оскарження є досудовим порядком вирішення податкових спорів. Однак таке закріплення не допомагає вирішити проблему застосування альтернативних шляхів податкових спорів на практиці. Так, по-перше, сама процедура адміністративного оскарження прописана не досить детально, в одній статті Податкового кодексу, тобто, складається таке враження, що належної уваги даній проблематиці законодавець не приділяє, вважаючи її допоміжною до судового розгляду спорів. Таке відношення призводить до того, що у реальній практиці більшість спорів, які розглядаються в порядку адміністративного оскарження, після закінчення такого оскарженнями не є вирішеними та передаються до суду. Тобто, по своїй природі процедура адміністративного оскарження в Україні виступає лише як етап до розгляду спору в суді, а не як ефективний механізм вирішення такого спору. По суті, законодавець її так і визначає в Податковому кодексі – як досудовий розгляд податкового спору.

Однак вивчення досвіду зарубіжних країн показує, що існують досить ефективні способи вирішення податкових конфліктів у позасудовому порядку. І такими способами є не лише адміністративне оскарження рішень контролюючих органів.

Не можна не згадати про існуючу Рекомендацію REC (2001) Кабінету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами-приватними особами, ухвалену Комітетом Міністрів Ради Європи на 762 засіданні заступників міністрів 5 вересня 2001 року. Дана Рекомендація стосується альтернативних засобів для врегулювання спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами, а саме таких альтернативних засобів як: внутрішній перегляд, примирення, медіація, урегулювання шляхом переговорів та арбітраж (тобто, третейський суд). Слід зазначити, що хоча Рекомендація і має відношення до врегулювання зазначених спорів, деякі з наведених у ній альтернативних засобів також можуть сприяти запобіганню спорів ще до їх виникнення, що, зокрема, має місце в разі примирення, медіації й урегулювання шляхом переговорів [2].

Що ж до податкових конфліктів, найбільш розповсюдженими у всьому світі є такі варіанти їх альтернативного позасудового розгляду як податкова медіація та розгляд у третейських судах.

До слова, в Україні Закон «Про третейські суди» прийнятий 11 травня 2004 року та є чинним на сьогодні. Однак, відповідно до ч. 2 ст. 1 даного Закону, до третейського суду за угодою сторін може бути переданий будь-який спір, що виникає з цивільних та господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом. І одним з таких випадків – винятків, наведених у статті 6 зазначеного Закону, є справи, однією із сторін в яких є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт під час здійснення ним владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень, державна установа чи організація, казенне підприємство. Тобто, зрозумілим є той факт, що в Україні податкові конфлікти розглядатися третейськими судами не можуть. Загалом це відповідає і практиці зарубіжних країн, і хоча в останніх спостерігається тенденція до розширення юрисдикції третейських судів щодо спорів з публічним елементом, загальної практики це не набуло [3].

Що ж до податкової медіації, то не можна не згадати, що такий законопроект також був розроблений та направлявся до Верховної Ради України на розгляд. Однак не зважаючи на те, що проект Закону жваво обговорювався та знайшов як своїх прихильників, так і опонентів, 27 листопада 2014 року він був відкликаний. Таким чином, правового поля для інституту медіації в Україні немає, хоча на практиці він досить успішно розвивається і чимало компаній пропонують свої послуги медіатора [4].

За своєю сутністю податкова медіація є процесом переговорів між платником податків в особі юридичного представника та уповноваженого особами органу державної фіскальної служби, який має на меті досягнення взаємоприйнятних та справедливих для обох сторін результатів по спірним питанням.

В Україні в рамках спільної програми ЄС та Ради Європи «Прозорість та ефективність судової системи в Україні» на практиці проводилося застосування інституту медіації. Так, в деяких судах на території України, у тому числі у Вінницькому окружному адміністративному суді, Білоцерківському міськрайонному суді Київської області, Донецькому апеляційному адміністративному суді, Івано-Франківському міському суді – були запущені пілотні проекти медіації. При цьому необхідно зазначити, що розгляд більше половини переданих на медіацію справ закінчився успішно [5].

Загалом медіація (відновне правосуддя) розповсюджена у більшості країнах вже понад 25 років, зокрема, цей процес успішно розвивається у Європі (Австрії, Бельгії, Великій Британії, Норвегії, Німеччині, Фінляндії, Польщі тощо), США, Австралії, Новій Зеландії та інших країнах. Розвиток медіації допомагає ефективно рухатися вперед: з меншими витратами до більших результатів, її головною перевагою є те, що медіація є реальним шансом розглянути та вирішити існуючий спір в короткі строки, з мінімальними витратами та справедливо для кожного.

При цьому слід зазначити, що під медіацією у світі розуміється не лише нейтральне посередництво у класичному його сенсі. Так, в деяких країнах діяльність медіаторів входить до складу державної апеляційної системи, і в деяких випадках плата медіаторів фінансується із державного бюджету, а самі медіатори можуть навіть мати статус державного службовця. Однак, хоча в такому випадку і доцільніше скоріше говорити про переговори зі зміною сторін тих, хто веде переговори від імені держави, однак такі переговори все одно суттєво відрізняються від процедури апеляційного оскарження, передбаченого Податковим кодексом України [6].

Україні безсумнівно потрібно звернути увагу на імплементацію на законодавчому рівні інституту податкової медіації, оскільки у такому процесі можуть виграти як платники податків, так і контролюючі органи, отримуючи з однієї сторони реальні сплати податків, а з другої – спокій, імунітет від майбутніх перевірок, економію часу та інше.

Однак в Україні дуже важливо не просто закріпити існування процедури податкової медіації на папері, а детально та уважно прописати усі положення, включаючи стадії, підстави, права та обов'язки, акредитацію медіаторів тощо з метою забезпечення прозорості та відкритості застосування такого способу вирішення податкових спорів, щоб платники податків були впевнені та довіряли медіаторам, а не ставилися до них лише як до посередників для спілкування з фіскальними органами.

Список використаних джерел:

1. Романюк Я.М. Голос України: Інформаційний портал. Судова система здатна до самоочищення // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://golosukraine.com/publication/main/statti/32001-sudova-sistema-zdatna-do-samoochishennya-romanyuk/#.VO28tSiJbPU>
2. Додаток до Рекомендації Rec (2001) 9 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/\\$FILE/Рекомендація%20Rec%20\(2001\)%209.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/$FILE/Рекомендація%20Rec%20(2001)%209.pdf).
3. Закон України «Про третейські суди» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>
4. Проект Закону про медіацію // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47637
5. Залуський Ю. Податкова медіація. Європейський досвід. Перспективи застосування в Україні як альтернатива податкових спорів // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uaa.org.ua/uploads2/2014/06/23/005.pdf>
6. Єрмоєнко Г., Заїченко А. Податкова медіація: досвід та перспективи впровадження спорів // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrmediation.com.ua/files/Eremenko_Zaichenko_U&Z.pdf